

לפני אידיהן פרק ראשון עבודה זרה

עין משפט נר מצוה

יב א מיי פ"ט מהל' עניות סוכים הלכה ג סמך לזון מה טו"ש י"ד סי' קמח טע"ף ג יב א מיי ט"ז ה' א ד טו"ש ט"ז טע"ף א:

תורה אור השלם

1. ומכל הדין מכל בשר שנים מכל תביא אל התבא להחיות אתך זכר ותקנה ידיו:

2. אלה תולדות נח נח איש צדיק תמים היה בדרתיו את האלהים והתהלך נח:

3. אחור וקדם צרחני ותשת עלי כפפה:

4. לא תקבל חרש ולפני עור לא תתן מבשל וראת פאלידך אני יי ויקרא יד יד

רבינו חננאל

[שלשה ימים] דתן הן ואידיהן. כלומר מכלל ג' ימים הללו יום אידיהן. (אלא) או דלמא דא' בלא אידיהן. תיש ר' ישמעאל אומר ג' לפניהם וג' לאחריהם אסור. ואי ס' יום אידיהן עצמו מכלל ג' הוא. ר' ישמעאל חשיב ליה בכלל השלשה שלפני אידיהן. ועוד הדר חשיב ליה מכלל ג' שלאחר אידיהן. תרתי דמיני חשיב ליה. ופרקי' אידיו דתנא ג' לפניהם תנא ג' ואחריהן. ואצ"פ שאנים ג' ימים לאחריהן אלא שני ימים בלבד. איני והאמר שמיה דשמואל יום א' לדברי ר' ישמעאל דאית ג' שלשה ימים לפניהם וג' לאחריהן לפיכך אסור לישא וליתן עמיהן. ואם תאמר ר' ישמעאל הן אידיהן ג' סבירא ליה והא איכא רביעי וחמישי שבתו. פי' יום ראשון של שבוע לעולם יום אידיו הוא וכשתחשוב לו ג' ימים הן ואידיהן אהא מתחיל מיום ששי ר' ו' יום ראשון הרי ג' אחריהן ג' ו' כי יום אידיו חשבו מכלל ג' ושאר לו רביעי וחמישי שבתו לו לשאת ולתת עמהן. ולמה אמר לעולם אסור. ופרקי' אילבא דר' ישמעאל דא' הוא בלא אידיהן. ולרבנן דתנן אלו אידיהן של עובדי כוכבים קלנדס וסטרנליא. ואמר רב חנן בר אבא קלנדס (ג') [ח'] ימים אחר התקופה. וסטרנליא ח' ימים קודם התקופה. פי' ואילו ח' ימים בולס אידיו הוא. ואי ס' הן ואידיהן ג' בשלמא דיכא דיום אידיו יום אחד הוא משכחת לה שני ימים לפני אידיו. ואידיו הרי שלשה. אלא קלנדס שאר ח' ימים ובי' ימים לפניו. ח' ימים אסור לשאת ולתת עמהם. אמאי קא פסק רבנן ג' אלא ודאי ג' ימים דתנן הן בלא אידיהן. ודחוי לא לעולם הן ואידיהן. וזנא קלנדס כוליה חד יומא חשיב ליה. ואתא רב אשי ופושטה דג' ימים

אלא למ"ד טריפה יולדת מאי איכא למימר. פירוש ולדידהא אצטרך מכל החי למעט טריפה וא"ת טריפה נמי היכי מימעט' מהאי קרא הא מאן דאית ליה טריפה יולדת כל שכן דאית ליה נמי טריפה חיה דאפילו למאן דאמר טריפה אינה יולדת אמר ט דכילכ להיות דאית ליה דמיה וא"כ היכי ממעטת מקרא דמכל החי הרי ראיה היא לחיות וי"ל דנפרש לקרא הכי מכל החי שיהא כולו צריא וזרין ולא חולה וטריפה אע"ג דהוא חי מ"מ אינה צריאה אלא חולה כל ימיה ומתמעטת והולכת וממעט שפיר מהאי קרא דמכל החי טפי ממחוסר אבר שכולו צריא וחי מוח מאבר אחד וכן פירש רש"י לקמן פרק רבי ישמעאל (דף גא):

אתך דבומין דך. ומ"מ ליכא למעט מהכא מחוסר אבר ובעל מוס כיון שלא היה צריך אלא לקיום העולם ומיהו קשיא דהא קיימין אליבא דמ"ד טריפה יולדת וא"כ טריפה היכי ממעטין ושמה י"ל דמכל החי אצטרך למעט מחוסר אבר דאי לא כתיב אלא אתך הוה מוקמינן ליה למחוסר אבר ולא לטריפה דמסתבר טפי למעט מחוסר אבר דמאס מטרופה דלא מאסיה שאין כאן חסרון וגם יש הרבה טריפות שאין ניכר הר"י והא דאמר לעיל (דף ה:) האי מיבעי ליה למעט טריפה אס כן משמע דמסתבר טפי למעט טריפה היינו ממייעוט דכל החי דמשמע צריא ולא טריפה אלא מחוסר אבר כגון און ויכילא צו צריא גמור הוא בשאר הגוף דכפרישית לעיל: **ורלמא** נח גופיה טריפה חיה. ואע"ג שמי לאחר מכלל שנים רבות מ"מ צאותה עשה לא היה יודע אס היה טריפה או שלם שניית מלהצא טריפה מעט דומין לך ולא נהירא מירון דע' טע"ס לא להוצירו אלא מטרופות הלוי ויכיר דכטרופות שצמח לא היה יכול להצניח אלא י"ל דהשתא קאי כמ"ד חיה ט דקסבר טריפה חיה מדע דהא קיימין אליבא דמ"ד טריפה יולדת ולדידה טריפה נמי חיה ט: **תמים** כתיב ביה. וא"ת גבי קרבן (מנחות דף ה:) למה לא מנצחין מן הבקר להוציא טריפה מיפוק לי' מתמים וי"ל דהוא סבירא הוא למדרש תמים ולא בעל מוס דמגונה לגביו יותר מטרופות מדע דבעל מוס מגונה הוא ציור דכתיב גבי בעלי מומין לגביו הקריבוהו נא לפחקר הירץ והיינו טעמא דניכר אצל טרופות יש שאינו ניכר ועוד דקרא גופיה בדיא מעניה תמים יהיה לראון כל מוס לא יהיה צו משמע הא אית ביה מוס לא מיקרי תמים:

והשתא דנפקא לן מאתך ב'. וא"ת למ"ד טריפה אינה יולדת ונפקא לן טריפה מלחיות ורע וא"כ אתך ל"ל ואין לדמות דאורחיה דקרא הוא דהא גבי משה דרשינן (סנהדרין דף לו:) אתך דבומין לך וי"ל דדרשינן ה"ר אתך ל"ל ואלו תפלין לך כדרשינן (בב"מ דף סג.) וחי אחיך עמך חיך קודמין לחיי חצריך וצנראשית רבה דריש והיה לך ולהם לאכלה הם תפלין לך ואי אתה טפל להם: **וא"י** ס"ד הן ואידיהן עשרה יומי הווי. פי' אא"צ דשגלשה ימים דקא חשיב תנא דמתני' אין ימי האיד בשבועות אלא לפעמים שיום האיד אחד או שנים או כגון אלו יומא דהשתא נקט דלעולם לפני האיד אסור לשאת ולתת עמהן שלשה ימים אלא"ל דלעולם עם האיד מחשבים השלשה ימים קמני בחר הכי אלו הן אידיהן קלנדא דמשמע שאז אסור לשאת ולתת עמהן שלשה ימים וליתא דעשרה הווי וי"ל שיש הפסק בין קלנדא לסטרנליא לכל הפחות ג' ימים מדקאמר עשרה יומי הווי א"כ יש שני ימים לפני קלנדא שאין צו איד וסבירא נמי הוא דאמרין לקמן שח' ימים של קלנדא הם כנגד ח' ימים טובים שעשה אדם הראשון ומסתמא לא עשה מן עשרה מן האיד התקופה שח' לא היה יכול להצניח מיד אריכות הימים: **אלא** ש"מ הן בלא אידיהן ש"מ. תימנה לי אמאי לא קאמר מתני' נמי דיקא דהן בלא אידיהן מוקמינן תנא לפני אידיהן ג' ימים דאי ס"ד הן ואידיהן לימני לפני אידיהן שני ימים וכי תימא דלכתי הוה מיבעי ליה אי הוה איד בכלל פשיטא דלא מדלא הוה תני לפני אידיהן יום אחד קל להבין וי"ע: **הן בלא אידיהן ש"מ.** והא דאצטרך שמואל לאשמועינן לדברי ר' ישמעאל לעולם אסור דלא תימא כיון דאין לו הימנ לעולם שצוקין ליה רוחא להחירו בשום פעם אי נמי ה"א דסבר רבי ישמעאל בזה כרצון דלא אסרי לאחריו אי נמי אשמועינן דחשיב יום אחד (א) פ"י יום א' ט לאסור כשאר יום איד: **אן** דלמא משום ויפני עור לא איכא ושמה י"ל שממלא לו מעות לקנות זכרי עבדות כוכבים: ולשאת היינו מקח וממכר תימא מכל אכל מקח מאי לפני עור איכא ושמה י"ל שממלא לו מעות לקנות זכרי עבדות כוכבים:

מנין

תמים בדרכיו. עניו וספל רוח: **לדיק נמעטיו.** בלא חסם: **לנוותא נעלמא.** לעמוד עמו י"צ חדשים בתיבה ומיהו טריפה לא תעיל שלח תמות ובטל הוותא אכל זקן וסריס שפיר דמי קמשמע לן: **הן ואידיהן.** שלשה ולא הווי להו אלא שני ימים קודם: **או דלמא הן.** שלשה לצד האיד: **תנא נמי שלשה לאחריהן.** אע"ג דליתניהו אלא שנים דהא חשבינן לאיד ביהדי קמאי קרי להו לבתראי נמי ג' וקא חשיב לאיד בדיהיו: **יוס א'.** לדברי רבי **ישמעאל לעולם אסור.** לעשות עמהן משא ומתן ג' ימים לפני יום א' ארבעה וחמשה. רביעי בשבת וחמישי בשבת: **ח' ימים לפני.** תקופת טבת הוי אידיהן כל שמונה: **וסמינך.** דלא תימא קלנדא לפני התקופה וסטרנליא לאחר התקופה: **אחור וקדם צרחני.** אחור כתיב צרישא ומתנימין נמי האיד דלאחר התקופה תנא צרישא: **ואי ס"ד.** יום איד קא חשיב צמתנימין עם ימים שלפניו: **עשרה.** ימים הווי להו ואמאי קמני שלשה עשרה צעי למתני מאחר דקי"ל דשמונה ימים מוקף ימי האיד: **לימני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים.** אסור לשאת ולתת עמהם דמשמע הכי כשמגיעין ימי אידיהן אסור שלשה ימים משאם ומתנס ולמה לי למיתני לפני דמשמע לפני האיד שלשה: **וכי תימא להכי תנא לפני למעטיו לאחר.** דאי הוה תני סתמא לא הוה ידעינן הכן שני ימים לצד האיד מתי אי לפני יום לאחר והכי תנא לפני למעטיו לאחר: **לימני אידיהן של עובדי כוכבים שלשה ימים לפניהם.** אסורין דלישתמע דתנא דיקן צדידיהן איירי אלא מדלא דאכר צמתני לאסור כלל ש"מ כל הכן ג' דקמני צמתני אלפני קאי ואידיהן ממילא משתמע דכ"ש דאסור וכן בלא אידיהן קמני: **משום הרווחה.** דרווח ואיל מודה לעבדות כוכבים ועבר ישראל משום ט לא ישמע על פיה (שמות כג): **ולפני עור.** דמוצין ליה בזהם ומקריבה לעבדות כוכבים וזני נח נטשו עליה דהיא אחת משבע מלות גד' מיתות כנסהדרין (דף טו.) ונהי דאמרין עמד והמירן מיהו אל יעברו על ידיך שהרי עמדין הן ליתן אל הדין על שאין מקיימין אותן ואע"פ שאין לכן שכן צקיוסם (ואהני קא עבר ישראל משום ולפני עור לא תתן מכשול ט) (בחיילן שבת משום ממלא חפץך ודבר דבר וישעיה מנח): **דאיה** ליה צממה. לעובד כוכבים להקריב ואי לא מוצין ליה ישראל אפ"ה פלה ליה צדידיה: **לא**

והשתא דנפקא לן מאתך ב'. וא"ת למ"ד טריפה אינה יולדת ונפקא לן טריפה מלחיות ורע וא"כ אתך ל"ל ואין לדמות דאורחיה דקרא הוא דהא גבי משה דרשינן (סנהדרין דף לו:) אתך דבומין לך וי"ל דדרשינן ה"ר אתך ל"ל ואלו תפלין לך כדרשינן (בב"מ דף סג.) וחי אחיך עמך חיך קודמין לחיי חצריך וצנראשית רבה דריש והיה לך ולהם לאכלה הם תפלין לך ואי אתה טפל להם: **וא"י** ס"ד הן ואידיהן עשרה יומי הווי. פי' אא"צ דשגלשה ימים דקא חשיב תנא דמתני' אין ימי האיד בשבועות אלא לפעמים שיום האיד אחד או שנים או כגון אלו יומא דהשתא נקט דלעולם לפני האיד אסור לשאת ולתת עמהן שלשה ימים אלא"ל דלעולם עם האיד מחשבים השלשה ימים קמני בחר הכי אלו הן אידיהן קלנדא דמשמע שאז אסור לשאת ולתת עמהן שלשה ימים וליתא דעשרה הווי וי"ל שיש הפסק בין קלנדא לסטרנליא לכל הפחות ג' ימים מדקאמר עשרה יומי הווי א"כ יש שני ימים לפני קלנדא שאין צו איד וסבירא נמי הוא דאמרין לקמן שח' ימים של קלנדא הם כנגד ח' ימים טובים שעשה אדם הראשון ומסתמא לא עשה מן עשרה מן האיד התקופה שח' לא היה יכול להצניח מיד אריכות הימים: **אלא** ש"מ הן בלא אידיהן ש"מ. תימנה לי אמאי לא קאמר מתני' נמי דיקא דהן בלא אידיהן מוקמינן תנא לפני אידיהן ג' ימים דאי ס"ד הן ואידיהן לימני לפני אידיהן שני ימים וכי תימא דלכתי הוה מיבעי ליה אי הוה איד בכלל פשיטא דלא מדלא הוה תני לפני אידיהן יום אחד קל להבין וי"ע: **הן בלא אידיהן ש"מ.** והא דאצטרך שמואל לאשמועינן לדברי ר' ישמעאל לעולם אסור דלא תימא כיון דאין לו הימנ לעולם שצוקין ליה רוחא להחירו בשום פעם אי נמי ה"א דסבר רבי ישמעאל בזה כרצון דלא אסרי לאחריו אי נמי אשמועינן דחשיב יום אחד (א) פ"י יום א' ט לאסור כשאר יום איד: **אן** דלמא משום ויפני עור לא איכא ושמה י"ל שממלא לו מעות לקנות זכרי עבדות כוכבים: ולשאת היינו מקח וממכר תימא מכל אכל מקח מאי לפני עור איכא ושמה י"ל שממלא לו מעות לקנות זכרי עבדות כוכבים:

הן בלא אידיהן ואפי' לרבנן. איבעיא להו איסורא דלמיהב ומישקל בהדיא משום דלא תרתיח ליה ואצ"ג דאית ליה בהמה לדידיה כיון דמוסתת ליה ומרוחת ליה אסור. או דלמא משום ולפני עור לא תתן מכשול

(א) [לקמן ז:] (ב) ט שם. (ג) [בס"מ:] יום טריפה. (ד) [לקמן ח:] (ה) [ש"ל לפני עור וכן לקמן.] (ו) [בפסחים כג:] (ז) [בס"מ בתקום יום א' נוסף דיה: טריפה הווי] בעשותו של אחר האש שנהא להם לעשות להם יום איד ב'א' בשבת. (ח) [ש"ל פנהדרין גג:] (ט) [ש"ל ב:] (י) [ש"ל ואה"ל:] (י) נראה שאלו המיות שייך לך? עמוד א' סוף דבור ההסתכל הנראה. (י) [נ"ע היטב מוס' חולין קמ. ד"ה טריפות.] (יא) [נוכח רש"י לקמן נא. ד"ה ולמלא:] (יב) [נ"ע מוס' נכחים קמ. ד"ה ולמלא:] (יג) [בס"מ:] יום טריפה.

גליון הש"ס

גמ' דאית ליה בהמה לדידיה. עיין לקמן דף ד' ע"פ מוס' ד"ה מקום:

הגהות הב"ח

(א) תום ד"ה הן בלא וי' יום איד (פי' יום א' לאסור כשאר יום איד) תא"ת וי"צ הנה"ה ה"א: (ב) ד"ה או דלמא וי' יום מקשים צ"ב וע"ל דף כ' בהם שפס"ש ומוס' צמנה דמיוות מעוטות:

מוסף רש"י

דבומין לך. ולא טריפה. הלך מכל החי למחוסר אבר אחת (קטן טו.) ודלמא נח גופיה טריפה חיה. ואע"ג דחי כמה שנים, דלמא טריפה חיה כפירא ליה. הלכך לא נפקא מתוך למעטיו טריפה ותא' מכל החי למעטיו ולא למעטיו דאית, אלא דהא טריפה חיה, אלא מרבייא. ומתפרש להי' הוי צריא, וטריפה הוא דלמעטיו אכל מוסר אבר לא. (טס.) תמים בדרכיו. עניו וספלן. (בב"מ דף טו.) דאית דרע למה לי. הא לאשמעט טריפה (קטן טו.) אי מוארך. טריפה הוא דלמעטיו אכל זקן וסריס ממתת חולי דלמא אמינא כנעלמא אחר לוחא עילייתו וטריפה לא יעול שמתות מביה, אכל לעשות פירות לא חיבת ואפילו זקן וסריס לעול קמ"ל. (טס.) לצווחא בעלמא. אתך לא למדרש דבומין לך אלא להודיעו שאני עושה אלא נכדור להיות לו לזוואת (בב"מ דף טו.) כתב רחמנא ורע. לא לזוואת בעי להו ומשתא על כהן אתך מירא הוא למדרש ביה דבומין לך (טס.) יום א' כ"ר לעולם אסור. שלשה לפני ושלשה לאחריו וזנא, כלומר כל הוה עניו, כלומר כל השבת ימי השבת (קטן טו.) ואלו הן אידיהן. דאסורין ג' ימים לפנין (קטן טו.) אהר התקופה. הוי מקופת טבת וזו עושין ח' ימים ולפניו וזו כלקמן (טס.) וסימנך. שלח מתקין לומר קלנדא קיי אומן דלפני התקופה (טס.)